

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Тема: Педагошки ефекти Програма „Корак по корак” у основним школама у Републици Србији

Кандидат: др Драгана Малешевић

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ
<p>1. Датум и орган који је именовео комисију</p> <p>12. фебруар 2016. Наставно-научно веће Филозофског факултета у Новом Саду</p> <p>2. Састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен:</p> <p>др Јована Милутиновић, ванредни професор за ужу научну област Педагогија, 08.11. 2012., Универзитет у Новом Саду, Филозофски факултет, ментор,</p> <p>др Слађана Зуковић, ванредни професор за ужу научну област Педагогија, 30.10.2013., Универзитет у Новом Саду, Филозофски факултет, члан,</p> <p>др Светлана Костовић, редовни професор за ужу научну област Педагогија, 28.03.2013., Универзитет у Новом Саду, Филозофски факултет, председник комисије,</p> <p>др Саша Милић, редовни професор за ужу научну област Педагогија, 28.05.2015., Универзитет Црне Горе, Филозофски факултет, Никшић, члан.</p>
II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ
<p>1. Име, име једног родитеља, презиме:</p> <p>Драгана (Симо) Малешевић</p> <p>2. Датум рођења, општина, република:</p> <p>19. октобар 1966., Нови Сад, Нови Сад, Република Србија</p> <p>3. Датум одбране, место и назив магистарске тезе:</p> <p>11. април 2005., Универзитет у Нишу - Учитељски факултет Врање, звање: магистар дидактичко-методичких наука; назив магистарске тезе: „Утицај учења путем открића на развој продуктивног мишљења ученика у почетној настави математике”.</p> <p>19. септембра 2011., Универзитет у Нишу - Учитељски факултет Врање, звање: доктор дидактичко-методичких наука; назив докторске дисертације: „Моделовање садржаја наставе математике за учење откривањем у разредној настави”.</p> <p>4. Научна област из које је стечено академско звање магистра наука:</p> <p>Доктор дидактичко-методичких наука</p>
III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:
Педагошки ефекти Програма „Корак по корак” у основним школама у Републици Србији

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Навести кратак садржај са назнаком броја страна поглавља, слика, шема, графикана и сл.

Докторска дисертација др Драгане Малешевић садржи дванаест поглавља и обима је 306 страница куцаног текста. Од тога 248 страница чини основни текст, 6 страница литература (71 референца) и 52 странице прилози (укупно 18 прилога). Рад има 67 табела и 16 слика. У техничком смислу дисертација је урађена у складу са важећим универзитетским стандардима. Дисертација садржи дванаест поглавља: I Увод; II Контекст педагошке праксе основних школа у Републици Србији; III Конструктивистички приступ настави и учењу; IV Настава усмерена на ученика; V Алтернативне школе; VI Програм „Корак по корак”; VII Методологија истраживања; VIII Резултати истраживања; IX Дискусија о резултатима истраживања; X Закључна разматрања и педагошке импликације; XI Литература и XII Прилози.

У првом поглављу, *Увод*, (од 1. до 6. странице) дат је приказ теоријског и емпиријског испитивања педагошких ефеката Програма „Корак по корак”, као методологије усмерене на дете, и указано је на значај примене добијених резултата у функцији унапређивања педагошке праксе разредне наставе у Републици Србији.

Друго поглавље под називом *Контекст педагошке праксе основних школа у Републици Србији* (од 7. до 15. странице) садржи приказ контекста у којем се остварује педагошка пракса основних школа у Републици Србији на основу података из Стратегије развоја образовања и резултата међународних тестирања знања ученика основних школа Републике Србије.

У оквиру трећег поглавља које носи назив *Конструктивистички приступ настави и учењу* (од 16. до 23. странице) дат је приказ конструктивистичког приступа настави и учењу с посебним акцентом на карактеристике наставне праксе засноване на социјалном конструктивизму, који развој детета смешта у социо-културни контекст у којем ученици активно конструишу знање кроз комуникацију и интеракцију са социо-културним окружењем. Приказан је и скуп дескриптора који карактеришу конструктивистичког наставника.

Четврто поглавље, *Настава усмерена на ученика*, (од 24. до 37. странице) садржи приказ карактеристика и анализу наставе усмерене на ученика као методологије која није скуп правила и „рецепата”, већ брижљиво уређено окружење за учење с промишљено постављеним циљевима и задацима који су усклађени са потребама, могућностима и индивидуалним карактеристикама сваког детета. Истакнуте су основне карактеристике и предности наставе усмерене на ученика, разматране стратегије које се примењују, као и улога наставника који свесним и планским поступцима утиче на то да ученици активно и с разумевањем усвајају наставне садржаје, развијају своје способности и свеукупне потенцијале.

Појам, сврха и функција алтернативних школа и алтернативних педагошких концепција, као и претходно испитивање и вредновање ефеката реализације Програма „Корак по корак” у Републици Србији из 2006. године приказано је у оквиру петог поглавља под називом *Алтернативне школе* (од 38. до 47. странице).

У шестом поглављу под називом *Програм „Корак по корак”* (од 48. до 124. странице) представљен је Програм „Корак по корак”, те су анализирани теоријске поставке и разматрани основни педагошки принципи на којима је заснован. Уз то, у овом поглављу приказани су когнитивни, социјални и афективни аспекти развоја деце од седме до дванаесте године. Указано је на значај улоге наставника и приказана је организација живота и рада по овој методологији. Представљени су: амбијент учионице у Програму „Корак по корак”, рад у центрима активности, тематско и пројектно планирање образовно-васпитног процеса, кооперативне методе рада и индивидуализован приступ раду с ученицима, оцењивање ученика, као и ИССА педагошки принципи учења за сваку од дефинисаних седам области квалитета (Интеракције; Породица и заједница; Инклузија, различитости и демократске вредности; Праћење, процењивање и планирање; Стратегије поучавања; Окружење за учење и Професионални развој).

У седмом поглављу, *Методологија истраживања*, (од 125. до 153. странице) дат је приказ методологије истраживања педагошких ефеката Програма „Корак по корак”. Спроведено истраживање је емпиријског карактера и одговара корелационом, неексперименталном нацрту, сложено је и састоји се из неколико фаза и одвојених студија. Истраживање је спроведено на различитим узорцима, наставника, ученика основних школа и њихових родитеља. Основни предмет истраживања односио се на испитивање педагошких (когнитивних, афективних и социјалних) ефеката Програма „Корак по корак” у основним школама у Републици Србији. Проблем истраживања односио се на утврђивање разлика у педагошким ефектима у односу на то да ли се елементи Програма „Корак по корак” примењују или не примењују у одељењима разредне наставе. Основни циљ истраживања био је да се на основу испитивања ставова и мишљења наставника, родитеља и ученика, тестирања знања ученика и социометријског испитивања утврде педагошки ефекти примене елемената Програма „Корак по корак” у Републици Србији испитивањем когнитивних, социјалних и афективних ефеката. Конкретно, циљ је био да се утврде разлике у педагошким ефектима који се остварују у одељењима у којима се примењују елементи

Програма „Корак по корак” у односу на одељења у којима се елементи овог програма не примењују. Поред тога, остварено је и испитивање могућности примене Програма „Корак по корак” у Републици Србији, као и испитивање фактора који су подстицали и отежавали досадашњу примену овог програма у пракси разредне наставе у Републици Србији. На основу формулисаног циља дефинисани су задаци истраживања, независна и зависне варијабле, основна хипотеза и једанаест појединачних хипотеза истраживања. Одређен је карактер и узорак истраживања које је организовано у четири студије: студија о педагошким ефектима наставе, студија о постигнућу ученика на тесту знања, студија о интерперсоналним односима између ученика и четврта студија о анализи могућности и факторима спровођења Програма „Корак по корак” у школама Републике Србије. За испитивање постављене опште хипотезе истраживања - *педагошки (когнитивни, социјални и афективни) ефекти образовно-васпитног рада су боље процењени од стране наставника, родитеља и ученика, постигнућа ученика на тесту знања су већа и интерперсонални односи имају више позитивних и мање негативних избора међу ученицима у одељењима у којима се примењују елементи Програма „Корак по корак” у односу на наставнике, родитеље и ученике у одељењима у којима се елементи овог програма не примењују* и појединачних хипотеза о разликама између педагошких (когнитивних, социјалних и афективних) ефеката образовно-васпитног рада остварених у одељењима у којима се примењују елементи Програма „Корак по корак” и одељењима у којима се не примењују елементи овог програма коришћене су метода теоријске анализе, социометријска и дескриптивна метода, уз комбиновање квантитативних и квалитативних истраживачких парадигми. Коришћени инструменти у истраживању јесу: упитници за наставнике, родитеље и ученике, национални критеријумски тест, упитник за социометријско испитивање. Такође, коришћени су и упитник о могућностима прилагођавања овог програма условима у Републици Србији и упитник о факторима који подстичу и отежавају примену овог програма. Ови упитници су коришћени за добијање података који су од значаја за примену овог програма у пракси. Укупан узорак чинило је 1617 испитаника – наставника, родитеља и ученика. Узорак истраживања је подељен у две групе; прву групу чинили су наставници, родитељи ученика и ученици који јесу у одељењима у којима се примењују елементи Програма „Корак по корак”, а другу групу наставници, родитељи ученика и ученици који су у одељењима у којима се не примењују елементи овог програма.

У осмом поглављу под називом *Резултати истраживања* (од 154. до 211. странице) у табеларној и графичкој форми приказани су резултати истраживања према четири студије описане у поглављу о методологији: студија о педагошким ефектима наставе, студија о постигнућу ученика на тесту знања, студија о интерперсоналним односима између ученика и студија о анализи могућности и факторима спровођења Програма „Корак по корак” у основним школама Републике Србије. У оквиру сваке студије резултати су приказани према постављеним хипотезама, то јест према истраживачким задацима.

У деветом поглављу, *Дискусија о резултатима истраживања*, (од 212. до 240. странице) следи дискусија добијених резултата истраживања, дискусија која је организована у складу са презентованим резултатима у претходном поглављу за четири студије истраживања.

У десетом поглављу под називом *Закључна разматрања и педагошке импликације* (од 241. до 248. странице) дат је приказ закључних разматрања и педагошке импликације истраживања на педагошку праксу у Републици Србији.

Једанаесто поглавље, *Литература*, (од 249. до 254. странице) садржи приказ коришћене литературе.

Дванаесто поглавље под називом *Прилози* (од 255. до 306. странице) садржи прилоге у оквиру којих су дати ИССА стандарди, примери метода и техника учења по методологији Програма „Корак по корак”, три писане припреме за реализацију активности учења по методологији Програма „Корак по корак” на тему Временске промене, детаљније информације о узорку истраживања, коришћене инструменте истраживања – упитник за наставнике, родитеље и ученике и социометријски упитник за ученике, тест знања из предмета Природа и друштво за ученике четвртог разреда основне школе, упитник за наставнике о могућностима прилагођавања Програма „Корак по корак” условима у Републици Србији, упитник за наставнике о факторима који подстичу и факторима који отежавају примену Програма „Корак по корак” у Републици Србији и сертификате о савладаној обуци за примену Програма „Корак по корак”.

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Докторска дисертација др Драгане Малешевић представља комплексну анализу и преглед актуелних ставова и тенденција развоја образовања. Дисертација је добро структуриран и организован рад, методолошки добро постављен и комплексан, а садржајно потпуно адекватан постављеном проблему истраживања. Кандидаткиња поседује четири сертификата за примену Програма „Корак по корак” и у дисертацији је показала добро познавање истраживане области и истраживачке компетенције при испитивању педагошких ефеката примене елемената Програма „Корак по корак” у основним школама у Републици Србији.

Теоријски део рада започет је сагледавањем контекста педагошке праксе основних школа у Републици Србији на основу званичних докумената и резултата националних и међународних тестирања ученика основних школа у Републици Србији. У овом делу дисертације указано је и на стратешке правце развоја образовања у Републици Србији дефинисаних документом „Стратегија развоја образовања у Србији до 2020. године”, чија је мисија да у XXI веку осигура систем образовања у Републици Србији као основни темељ живота и развоја сваког појединца, друштва и државе засноване на знању. Кандидаткиња је сагледала актуелни контекст у којем се остварује основно образовање у Републици Србији и стратешке правце развоја, међу којима је и заснивање образовања на конструктивистичком приступу и методологијама усмереним на дете.

Након тога, кандидаткиња, с теоријског аспекта, разматра конструктивистичка схватања наставе и учења. Кандидаткиња појмовно одређује конструктивизам у образовању, даје преглед настанка и развоја конструктивистичких идеја, те разматра конструктивистичка схватања индивидуалног и социјалног конструктивизма у педагогији. При томе, акценат ставља на социјални конструктивизам који дејчи развој смешта у одређени социо-културни контекст и усмерава пажњу на улогу друштвених процеса у креирању знања. Кандидаткиња је приказала разлике између конструктивистичке и традиционалне наставе и истакла значај примене конструктивистичког приступа у настави и учењу.

Након приказа конструктивистичког схватања наставе и учења у педагогији, кандидаткиња је дала осврт на наставу усмерену на ученика која представља модел учења који ученика ставља у центар процеса учења и своја упоришта налази у теоријама конструктивизма, идејама хуманистичког и прогресивног образовања с основним циљем да омогући сваком ученику да оствари своје пуне потенцијале. Наставу усмерену на ученика кандидаткиња сагледава с аспекта основних карактеристика и предности наставе усмерене на ученика, савремених наставних стратегија и улоге наставника. У овом поглављу анализирани су принципи образовања усмереног на ученика, принципи које је формулисала Америчка психолошка асоцијација. Ови принципи схватају се као значајна подршка концепту образовања усмереног на ученика. Кандидаткиња у овом делу рада синтетизује владајуће теоријске поставке и резултате емпиријских испитивања наставе усмерене на ученика приказујући поређење наставе/програма у којима доминира наставник и наставе/програма у којима дете има централну улогу.

Алтернативне школе и алтернативне педагошке концепције су, као модели наставе усмерене на ученика, предмет даљег теоријског проучавања кандидаткиње. Кандидаткиња даје приказ историјског развоја, појма, сврхе и функције алтернативних школа као комплексних педагошких иновација. Ове иновације не обухватају само методiku и организацију наставе, већ доносе промене и у садржајима образовања, а у неким случајевима и у циљевима васпитања и образовања. У оквиру овог дела рада приказани су и резултати испитивања ефеката Програма „Корак по корак” из 2006. године, програма који је као пилот пројекат од школске 2003/4. године уведен у поједина одељења разредне наставе у Републици Србији.

У наредном поглављу кандидаткиња с теоријског аспекта сагледава Програм „Корак по корак” као методологију усмерену на дете и алтернативну педагошку концепцију засновану на конструктивистичком приступу. Кандидаткиња је дала приказ основних педагошких принципа и теоријских поставки програма, анализира поставке когнитивног, социјалног и афективног развоја детета од седме до дванаесте године, анализира улогу наставника у овом програму и дала приказ организације живота и рада по методологији програма. Такође, описала је амбијент учионице као подстицајне средине за учење по овом програму, рад по центрима интересовања у складу са методологијом програма, те је сагледала могућности примене кооперативне методе учења. Анализирани су и процеси оцењивања ученика и стандарди компетенција наставника за рад по овом програму. У оквиру Прилога кандидаткиња је дала коауторски превод стандарда компетенција наставника с енглеског језика.

Значајан допринос теоријског дела дисертације огледа се у исцрпном сагледавању контекста педагошке праксе у Републици Србији и приказу теоријских поставки и емпиријских резултата истраживања примене наставе засноване на конструктивистичком приступу и методологијама усмереним на ученика.

Методолошки, дисертација др Драгане Малешевић, представља сложен и комплексан пројекат јер је утврђивање педагошких ефеката примене елемената Програма „Корак по корак” у Републици Србији заснован на испитивању когнитивних, социјалних и афективних ефеката на основу анкетирања ставова и мишљења наставника, родитеља и ученика, тестирања знања ученика и социометријског испитивања. Поред тога, испитиване су и могућности примене Програма „Корак по корак” у Републици Србији, као и фактори

који су подстицали, а који отежавали досадашњу примену овог програма у Републици Србији. Емпиријски део истраживања обухвата прецизан и детаљан опис истраживачких техника, процедура и поступака, и конципиран је тако да у потпуности задовољава важеће стандарде емпиријских истраживања. Кандидаткиња је у овом делу дефинисала: предмет и проблем истраживања, циљ и тринаест задатака истраживања. Такође, кандидаткиња је навела и описала варијабле истраживања, дефинисала основну и једанаест појединачних хипотеза истраживања. Дефинисан је узорак на којем је спроведено истраживање, дат је опис четири студије истраживања. Уз то, описани су: коришћене методе и технике истраживања, инструменти и карактер, ток и организација истраживања. Нацрт истраживања постављен је тако да одговара циљу и задацима истраживања и омогућава проверу постављених хипотеза. Специфичност истраживања огледа се у структури узорка који се састоји од 1617 испитаника, од којих је 43 наставника који предају у другом, трећем и четвртном разреду основне школе, 807 ученика из другог, трећег и четвртог разреда основне школе и 767 родитеља тих ученика у осам основних школа из Новог Сада, Селенче, Пивница, Ниша и Београда.

Истраживање ефеката Програма „Корак по корак” је емпиријског карактера и одговара корелационом, неексперименталном нацрту. Истраживање је сложено и састоји се из неколико фаза и одвојених студија. Истраживање је спроведено на различитим узорцима, наставника, ученика основних школа и њихових родитеља. Прва се студија односи на анализу педагошких ефеката наставе на основу процене наставника, ученика и родитеља; друга студија односи се на постигнућа ученика на тесту знања из предмета Природа и друштво, трећа на интерперсоналне односе међу ученицима, а четврта на анализу могућности и факторе спровођења Програма „Корак по корак” у школама у Републици Србији. Испитивање ефеката програма остварено је анкетирањем, упоређивањем постигнућа ученика на националном тесту знања и социометријским испитивањем. Кандидаткиња је истраживање организовала и приказала кроз четири студије. У првој студији анкетирано је свих 1617 испитаника из узорка. За потребе истраживања израђена су три упитника – упитник за наставнике, упитник за ученике и упитник за родитеље. Сваки упитник садржи двадесет седам тврдњи (девет за когнитивне, девет за социјалне и девет за афективне ефекте) на основу ИССА педагошких стандарда за шест области квалитета (Интеракција; Породица и заједница; Инклузија, различитости деморатске вредности; Праћење, Процењивање и планирање; Стратегије поучавања и Окружење за учење) и омогућава испитивање и упоређивање ставова и мишљења наставника, ученика и родитеља о ефектима овог програма. У оквиру друге студије, упоређивањем постигнућа на националном тесту ученика четвртог разреда који су у одељењима у којима се примењују елементи Програма „Корак по корак” (прва група) и ученика који нису у одељењима у којима се примењују елементи овог програма (друга група) остварен је увид у когнитивне ефекте на укупном узорку од 391 испитаника. У оквиру треће студије, испитивани су интерперсонални односи социометријским испитивањем на укупном узорку од 788 ученика прве и друге групе, а потом су добијени подаци груписани и стављени у функцију закључака о ефектима програма. За испитивање ставова о могућностима прилагођавања примене овог програма постојећим условима у Републици Србији и факторима који подстичу и отежавају примену ове методологије, што представља четврту студију, израђена су два упитника и анкетирани наставници (21), који су обучени за рад по овој методологији и који низ година примењују елементе Програма „Корак по корак”.

Добијене резултате истраживања кандидаткиња је представила у посебном поглављу, и то према четири студије у оквиру којих је резултате приказала према постављеним хипотезама, то јест истраживачким задацима кроз текстуални, табеларни и графички приказ података. Тиме су добијени резултати стављени у функцију потврђивања, то јест одбацивања постављених хипотеза истраживања. Резултате прве студије, у оквиру које су испитивани ставови наставника и родитеља и мишљење ученика за когнитивне, социјалне и афективне ефекте наставе, кандидаткиња је приказала најпре збирно за испитиване ефекте, а потом за појединачне ефекте. Осим тога, кандидаткиња је на основу одговора испитаника на питања отвореног питања из упитника за наставнике, родитеље и ученике извршила анализу њихових мишљења о ефектима школовања. Резултате друге студије кандидаткиња је приказала на начин да је поредила постигнућа ученика најпре на укупном тесту знања, а потом за сваку од шест области и тридесет задатака различитог нивоа тежине. Добијене резултате на тесту знања кандидаткиња је користила за остваривање задатака и потврђивање хипотезе истраживања. Резултати треће студије указују на учесталост/интензитет позитивних и негативних избора ученика, индексе групне експанзивности, групне тензије и афективне атмосфере. Кандидаткиња је извршила квалитативну анализу позитивних избора ученика и упоредила ранг категорија према избору испитиваних група ученика. Резултате истраживања прве три студије, резултате који су добијени на основу процене тврдњи из упитника, на основу теста знања и на основу резултата социометријског испитивања кандидаткиња сумира за когнитивне, социјалне и афективне ефекте и делимично потврђује општу хипотезу. Четврта студија приказује резултате испитивања могућности спровођења и примене овог програма у пракси основних школа у Републици Србији.

Дискусију резултата истраживања кандидаткиња је представила у посебном поглављу, такође, за четири студије истраживања повезујући добијене резултате за когнитивни, социјални и афективни домен и тумачећи потенцијалне узроке добијених ефеката. Такође, у оквиру овог поглавља кандидаткиња је навела

и лична запажања у току праћења реализације Програма „Корак по корак” од 2003. до 2015. године.

У закључним разматрањима кандидаткиња је интегрисала закључке теоријског и емпиријског дела истраживања, представила их у концизној и јасној форми. Разматрајући добијене резултате истраживања кандидаткиња образлаже ограничења спроведеног истраживања, указује на импликације на макро и микро нивоу основног образовања у Републици Србији и отвара низ могућих питања, дилема и недоумица, што се сматра да је плодносно за наредна истраживања у овој области. У поглављу Литература кандидаткиња је навела релевантну страну и домаћу литературу коју је користила за израду докторске дисертације. У поглављу Прилози кандидаткиња је приложила: коауторски превод са енглеског језика ИССА стандарда компетентног наставника, инструменте истраживања, додатне статистичке прорачуне, детаљније податке о узорку. Уз то, приложени су опис технике учења и планови рада за реализацију активности учења по овом програму.

Комисија закључује да су сви елементи дисертације написани у складу с научним стандардима. Добијени резултати су значајни јер је испитивање педагошких ефеката програма „Корак по корак” кандидаткиња остварила на узорку од 1617 испитаника и закључке извела на основу компарације ставова и мишљења наставника, ученика и родитеља исказаних у упитнику са питањима затвореног и отвореног типа, резултата теста знања и резултата социометријског испитивања за когнитивне, социјалне и афективне домене, чиме се добила свеобухватнија слика о испитиваним феноменима и тиме додатно обезбедила валидност података. Значајно је то да је у одређеном делу овог истраживања и обради добијених података примењена интеграција квантитативних и квалитативних метода, како би се донекле превазишла ограничења појединачних методолошких поступака, као и да би се испитивани феномени целовитије сагледали.

Комисија процењује да су сви делови дисертације кандидаткиње др Драгане Малешевић урађени квалитетно, да су написани у складу с научним стандардима и да су резултати представљени у складу са начелима методологије истраживања у педагошким наукама.

VI Списак научних и стручних радова који су објављени или прихваћени за објављивање на основу резултата истраживања у оквиру рада на докторској дисертацији **уз напомену:**

1. Малешевић, Д. (2015). Рефлексија као фактор личног и професионалног унапређивања. *Образовна технологија*, 15(3), 189-198. ISSN 1450-9407 - M53
2. Малешевић, Д. (2012). Нова врста модела: Хеуристичко – алгоритамски модел. *Образовна технологија*, 12(3), 279-286. ISSN 1450-9407 - M53
3. Малешевић, Д. (2012). Интердисциплинарни приступ у планирању и реализацији садржаја у првом разреду основне школе. У Зборник саопштења са научног скупа *Повезивање наставних предмета и модели интегрисане наставе у основној школи*. Сомбор: Универзитет у Новом Саду, Педагошки факултет у Сомбору. ISBN 978-86-6095-013-2 - M63
4. Малешевић, Д. (2012). Процес оспособљавања ученика за самостално учење откривањем. *Образовна технологија*, 12(2), 143-152. ISSN 1450-9407 - M53

VII ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

На основу података добијених упитницима за наставнике, родитеље и ученике, на основу утврђених разлика у постигнућима ученика на тесту знања из предмета Природа и друштво, као и на основу резултата добијених социометријским испитивањем закључено је да је општа хипотеза – *педагошки (когнитивни, социјални и афективни) ефекти образовно-васпитног рада су боље процењени од стране наставника, родитеља и ученика, постигнућа ученика на тесту знања су већа и интерперсонални односи имају више позитивних и мање негативних избора међу ученицима у одељењима у којима се примењују елементи Програма „Корак по корак” у односу на наставнике, родитеље и ученике у одељењима у којима се елементи овог програма не примењују* – делимично потврђена. Када је реч о проценама у когнитивном и социјалном домену, утврђене су статистички значајне разлике, док код афективног домена разлике нису добијене. Такође, ученици који похађају одељења у којима се Програм „Корак по корак” примењује имају значајно боље постигнуће на тесту знања из Природе и друштва, као и више међусобних позитивних, а мање негативних избора у оквиру социометријског поступка. Дискусијом у деветом поглављу рада интерпретирани су добијени резултати истраживања и сагледани њихови потенцијални узроци. На основу добијених резултата, закључено је да су когнитивни и социјални педагошки ефекти у већој мери остварени у одељењима у којима се примењују елементи Програма „Корак по корак”. Упитницима за наставнике који примењују елементе Програма „Корак по корак” дошло се до значајних података о могућностима прилагођавања овог програма условима у Републици Србији, као и о факторима који подстичу и факторима који отежавају примену овог програма. На основу резултата истраживања приказаних у овој дисертацији, могло би се рећи да је делимично потврђена научна оправданост примене методологија усмерених на дете и процес учења, и то на примеру Програма „Корак по корак” у Републици Србији. У том смислу, добијени резултати имају значајне импликације на педагошку праксу основног образовања.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

НАПОМЕНА:

Резултати истраживања приказани су детаљно и систематично и протумачени су и интерпретирани у складу са одабраним теоријским оквиром, резултатима других релевантних истраживања и начелима методологије истраживања у педагошким наукама.

Добијени резултати приказани су у складу са одабраним предметом, задацима и дефинисаним хипотезама истраживања према четири студије, у којима је дат табеларни и графички приказ резултата уз тумачење добијених података. У оквиру сваког истраживачког задатка, наведено је које су статистичке анализе и поступци примењени за добијање потребних података. Примењене статистичке анализе одабране су у складу са дефинисаним задацима истраживања и спроведене су на адекватан начин.

У оквиру сваког задатка, добијени подаци су интерпретирани детаљно и систематично, уз консултацију релевантних извора и референтних оквира, као и резултата сличних истраживања. Поред тога, интерпретација резултата садржи и критички осврт кандидаткиње, објашњења и значајне закључке и педагошке импликације.

Значајно је то да је у овом истраживању примењена интеграција квантитативних и квалитативних метода истраживања. Стога су у поступцима прикупљања, обраде, анализе и интерпретације одређеног броја података добијени подаци обрађени квантитативним методама, а додатно квалитативно анализирани. Избор адекватних техника и начина обраде података извршен је у складу са дефинисаним задацима истраживања.

Чланови Комисије сматрају да је кандидаткиња успешно комбиновала квалитативни и квантитативни приступ у сагледавању процена когнитивних, социјалних и афективних ефеката, при чему су ови ефекти испитивани на основу упитника, теста и социометријског испитивања на укупном узорку од 1617 испитаника, узорку којег су чинили наставници, родитељи и ученици. Тиме су испитивани феномени сагледавани из више различитих перспектива, а потом довођени у зајамну везу.

IX КОНАЧНА ОЦЕНА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

НАПОМЕНА: Експлицитно навести да ли дисертација јесте или није написана у складу са наведеним образложењем, као и да ли она садржи или не садржи све битне елементе. Дати јасне, прецизне и концизне одговоре на 3. и 4. питање.

1. Дисертација је написана у складу са образложењем наведеним у пријави теме.
2. Дисертација садржи све битне елементе.
3. По чему је дисертација оригиналан допринос науци

Комисија сматра да постоји неколико разлога због којих дисертација др Драгане Малешевић представља оригиналан допринос педагошким наукама. Као први разлог издваја се одабир предмета истраживања и препознавање потребе за испитивањем Програма „Корак по корак” као методологије усмерене на дете, јер постоје објективне потребе за унапређивањем основног образовања методологијама усмереним на дете, а што је и дефинисано у стратешком документу развоја образовања у Републици Србији до 2020 године.

У оквиру теоријског дела дисертације извршена је детаљна анализа релевантних законских и подзаконских аката и приказан је контекст остваривања основног образовања и тенденције његовог развоја у Србији. Такође, исцрпно је истражена алтернативна педагошка концепција и методологија - Програм „Корак по корак”, што је додатно разјаснило потенцијалне теоријске основе могућности унапређивања основног образовања у Србији. Истраживање педагошких ефеката (когнитивних, социјалних и афективних) Програма „Корак по корак” као алтернативне педагошке концепције и методологије усмерене на дете јесте сложено и састоји се из четири студије, које су спроведене на различитим узорцима, наставника, ученика основних школа и њихових родитеља. Испитивање педагошких ефеката извршено је с више аспеката, различитим инструментима (упитник, тест и социометријски испитивање), уз примену квантитативних и квалитативних метода, те из тог разлога пружа оригиналан допринос разјашњењу дефинисаног истраживачког проблема. Значајан допринос дисертације јесте и испитивање могућности прилагођавања примене овог програма постојећим условима у Републици Србији, као и истраживање фактора који подстичу и отежавају примену ове методологије. Посебан значај спроведеном истраживању даје чињеница да не постоји вишегодишње праћење ефеката програма „Корак по корак” код нас, иако се у појединим одељењима основних школа у Републици Србији примењују елементи овог програма. Мада је извршена обука великог броја наставника за реализацију овог програма од 2003. године па до данас, испитивања ефеката овог програма остварено је само једном, 2006. године, од стране Центра за интерактивну педагогију, као носиоца пројекта и организатора обуке.

Резултати овако комплексног и мултидимензионалног истраживања представљају оригиналан допринос актуелним разматрањима, анализама и истраживањима на пољу примене методологија усмерених на ученика. Импликације овог истраживања могу се посматрати на макро нивоу (република, покрајина, локална заједница) и на микро нивоу (школа, одељења) образовања и васпитања у Републици Србији. Импликације се на макро нивоу преваходно односе на: промене у курикулумима образовања наставника

разредне nastave, промене у курукулумима образовања наставника на наставничким факултетима и промене у стручном усавршавању наставника на акредитованим програмима за примену методологије усмерене на дете, као што је Програм „Корак по корак“; подршку коју просветни саветници дају наставницима који примењују методологију усмерену на дете; промовисању методологије усмерене на дете на стручним скуповима, конференцијама и другим стручним окупљањима просветних радника; спровођењу процедура за стицању звања наставника који реализују наставу усмерену на дете; обезбеђивању материјалних средстава и ресурса за примену програма усмерених на дете који захтевају веће просторне услове, дидактички материјал, наставна средства и други потрошни материјал; обезбеђивању средстава за публикавање и промовисање примера добре праксе и друго. На микро нивоу, спроведено истраживање и конципирани упитници за наставнике, родитеље и ученике могу користити наставницима у сагледавању сопствене праксе, те могу бити значајни за израду планова стручног усавршавања наставника.

4. Недостаци дисертације и њихов утицај на резултат истраживања

Комисија је утврдила да дисертација нема значајних недостатака који би утицали на резултате истраживања. Могућа ограничења овог рада произлазе из методолошке оријентације и чињенице да се закључци заснивају на истраживању које је емпиријског карактера а одговара корелационом, неексперименталном нацрту. Иако би анализа ефеката Програма „Корак по корак“ била најпрецизнија уколико би се истраживање реализовало кроз експериментални нацрт, комисија прихвата да услови за то нису били могући, јер је програм уведен пре дванаест година. Наиме, да би се експериментално, експлицитно, утврдила каузалност између елемената Програма „Корак по корак“ и педагошких ефеката било би неопходно проценити зависне варијабле пре увођења програма. С обзиром на чињеницу да је програм уведен пре дванаест година и да то онда није било учињено, могло би се рећи да нема довољно услова да се овим и сваким другим истраживањем ефеката примене Програма „Корак по корак“ на узорку наставника који примењују елементе овог програма обезбеди валидност експеримента. Корелациони нацрт је омогућио да се утврди повезаност између примене елемената Програма „Корак по корак“ с педагошким ефектима наставног процеса, што је имплицитно показало какве је резултате дало увођење овог програма. Значајно је то да ова дисертација отвара нове теме и могућности за даља испитивања ове проблематике и стога се кандидаткиња охрабрује да настави с истраживањем ове области.

X ПРЕДЛОГ:

На основу укупне оцене дисертације, комисија предлаже:

На основу укупне оцене дисертације, Комисија предлаже да се докторска дисертација др Драгане Малешевић под називом „Педагошки ефекти Програма „Корак по корак“ у основним школама у Републици Србији“ прихвати и кандидаткињи одобри одбрана.

У Новом Саду, 20. фебруар 2016.

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

Проф. др Јована Милутиновић, ментор

Проф. др Слађана Зуковић, члан

Проф. др Светлана Костовић, председник

Проф. др Саша Милић, члан